Paweł Krzemiński*

DYNAMIKA I KIERUNKI ZMIAN DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PODMIOTÓW ŚREDNICH W POLSCE W LATACH 1998–2011

1. WPROWADZENIE

Podmioty zatrudniające 49–250 pracujących według kryterium wielkości klasyfikowane są przez Główny Urząd Statystyczny w Polsce jako przedsiębiorstwa średnie. Powszechnie zalicza się je także do grupy małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). Podmioty te posiadają istotny udział oraz stanowią ważny element struktury podmiotowej gospodarki, bowiem rozwój MSP przyczynia się do rozwoju gospodarczego i społecznego kraju. Jednak rozwój nie tylko MSP, ale przedsiębiorstw wszystkich klas wielkości uzależniony jest od sprzyjających, jak i niesprzyjających warunków i czynników otoczenia, w których funkcjonują¹. Dlatego też struktura podmiotowa i przedmiotowa gospodarki polskiej, poszczególne jej dziedziny i podmioty decydujące o rozwoju gospodarczym Polski zostały poddane po 1990 r. procesom prywatyzacji, restrukturyzacji i dostosowań. Podstawowymi celami przekształceń strukturalnych gospodarki polskiej, były (są nadal) m. in.²:

- wzrost konkurencyjności produktów i usług,
- przeciwdziałanie niskiej wydajności pracy,

* Dr, Adiunkt, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

¹ Szerzej: S. Chomąto wski (red.), *Dynamika i kierunki zmian wielkości i struktury sektora przedsiębiorstw w Polsce w latach 1990–2005*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009, s. 31–36.

² A. Karpiński, S. Paradysz, J. Ziemecki, *Zmiany struktury gospodarki polskiej do roku 2010. Polska na tle Unii Europejskiej*, Elipsa, Warszawa 1999, s. 34 i nast.; A. Karpiński, *Restrukturyzacja gospodarki w Polsce i na świecie*, PWE, Warszawa 1986, s. 58–60.

- wzrost efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw, poprzez alokację zasobów w sektory działalności gospodarczej o wysokiej stopie zwrotu (sektory wysokiej produktywności),
- unowocześnienie przedsiębiorstw poprzez wdrażanie nowych technik i technologii, organizacji, produktów,
- wykorzystanie procesów przemian strukturalnych w przewyżnianiu niekorzystnego wpływu pogarszania się ogólnych warunków rozwoju,
- przyspieszenie wzrostu ekonomicznego.

Problematyka i uwarunkowania rozwoju przedsiębiorstw w literaturze przedmiotu są szeroko opisywane zarówno na gruncie teoretycznym, jak i praktycznym³. Zdecydowanie mniej uwagi i opracowań koncentruje się na badaniu zmian strukturalnych działalności przedsiębiorstw w Polsce oraz kierunków tych zmian z uwzględnieniem badań przekrojowych (klas wielkości, rodzajów prowadzonej działalności, form własności, itd.)⁴. Uzasadnia to prowadzenie tego

³ Por. np.: Z. Pierścioneek, *Strategie rozwoju firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996; J. Machaczka, *Zarządzanie rozwojem organizacji. Czynniki, modele, strategia, diagnoza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 1998; A. Stabryła, *Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 2000; M. Starczewska-Krzysztożek, *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Biuro Analiz Sejmowych, Indos, Warszawa 2008, nr 4.

⁴ Por.: S. Chomątoński (red.), *Dynamika i kierunki zmian...*, op. cit.; S. Chomątoński, *Zmiany wielkości ekonomicznych charakteryzujących i kształtujących strukturę i stopień wykorzystania potencjału gospodarczego po 1990 roku*, [w:] A. Jaki, J. Kaczmarek, T. Rojek (red.), *Restrukturyzacja – Teoria i praktyka w obliczu nowych wyzwań*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2011, s. 569–588; P. Krzemiński, *Zmiany liczby i struktury jednostek gospodarczych w Polsce w latach 1991–2007*, [w:] *Prace z zakresu ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw*, ZN UEK, Nr 836, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2010, s. 179–194; P. Krzemiński, *Zmiany liczby podmiotów i nakładów inwestycyjnych z uwzględnieniem struktury własnościowej w ochronie zdrowia i opiece społecznej w Polsce w latach 1995–2005*, [w:] J. Duraj (red.), *Przedsiębiorstwo na rynku kapitałowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 247–259; K. Kolegowicz, W. Szymła, *Kierunki rozwoju działalności gospodarczej 500 największych przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] J. Pyka (red.), *Nowoczesność przemysłu usług. Współczesne wyzwania i uwarunkowania rozwoju przemysłu i usług*, TNOiK O/Katowice, Katowice 2010, s. 64–78; B. Haus, *Koncentracja i dekoncentracja działalności gospodarczej*, [w:] *Nowe kierunki w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Integracja i dezintegracja*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 928, Wrocław 2002, s. 339–346; S. Chomątoński, K. Kolegowicz, *Zmiany stopnia koncentracji działalności gospodarczej małych, średnich oraz dużych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2010*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Dylematy współczesnych przedsiębiorstw w procesie restrukturyzacji. Dywersyfikacja, integracja, rozwój*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2011, s. 679–700; K. Kolegowicz, *Zmiany poziomu koncentracji działalności gospodarczej największych przedsiębiorstw w Polsce w latach 1998–2008*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Restrukturyzacja w obliczu nowych wyzwań gospodarczych. Zarządzanie, strategia, analiza*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2010, s. 727–746; P. Krzemiński, *Zmiany poziomu koncentracji działalności usługowej w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej w Polsce w latach 2001–2007*, [w:] A. Jaki, J. Kaczmarek, T. Rojek (red.), *Restrukturyzacja – Teoria i praktyka...*, op. cit.,

typu badań w nadziei, że ich wyniki przyczynią się do lepszego poznania rezultatów procesów realizowanych w okresie transformacji systemu gospodarczego. Mogą one bowiem stworzyć podstawy do oceny efektów przekształceń strukturalnych w gospodarce polskiej. Należy jednak wskazać, że próba odpowiedzi na pytania dotyczące stopnia realizacji celów przekształceń gospodarczych, a w tym kierunków dokonujących się zmian i osiągniętych efektów w aspekcie prowadzonych procesów prywatyzacji, restrukturyzacji i dostosowawczych polskich przedsiębiorstw nie jest łatwa.

Ocenę efektów przekształceń strukturalnych przedsiębiorstw w Polsce mierzonych stopniem realizacji celów polityki strukturalnej można dokonać między innymi na podstawie analizy wyników pomiaru⁵:

- zmiany wielkości działalności gospodarczej przedsiębiorstw,
- zmiany struktury działalności gospodarczej przedsiębiorstw
- zmian nowoczesności rodzajów struktur sektora przedsiębiorstw,
- zmian poziomu innowacyjności i stopnia nowoczesności podmiotów,
- zmian wielkości i struktury wartości dodanej brutto,

z uwzględnieniem analitycznych przekrojów strukturalnych, tj. klas wielkości, rodzajów prowadzonej działalności gospodarczej, form własności, form prawno-organizacyjnych, itd. W pierwszej kolejności wynikiem takich analiz jest zwykle wyodrębnienie składników struktury o rosnącej lub malejącej tendencji zmian, a następnie pomiar i analiza intensywności zmian strukturalnych. Użyte metody mają zatem na celu ilościowe określenie nie tylko wielkości zmian wartości poszczególnych składników struktury, ale także stopień przekształceń strukturalnych badanych obiektów w analizowanych okresach czasu.

Ze względu na ograniczone ramy publikacji w opracowaniu przedstawiono wyniki analizy zmian wielkości działalności gospodarczej przedsiębiorstw na podstawie wielkości ekonomicznych charakteryzujących ilościowy rozwój przedsiębiorstw zatrudniających 50–249 osób. Analizę przeprowadzono za pomocą mierników, które wyrażają potencjał wytwórczy, charakteryzujących nakłady poniesione w celu zwiększenia potencjału wytwórczego oraz prezentujących wielkość efektów prowadzonej działalności gospodarczej. Tak więc do opisu zmian wielkości działalności gospodarczej przedsiębiorstw średnich w Polsce oraz kierunków i tendencji tych zmian w latach 1998–2011 użyte zostały: liczba osób pracujących, wartość środków trwałych, nakładów inwestycyjnych i przychodów ze sprzedaży.

s. 639–653; S. Chomątowski, *Dekoncentracja działalności gospodarczej przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Restrukturyzacja w obliczu nowych wyzwań...*, op. cit., s. 699–726.

⁵ K. Kolegowiec, W. Szymła, *Kierunki rozwoju działalności...*, op. cit., s. 66–67.

2. DYNAMIKA ZMIAN LICZBY PRACUJĄCYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH ŚREDNICH W POLSCE W LATACH 1998–2011

W analizie i ocenie zmian wielkości działalności przedsiębiorstw w pierwszej kolejności brane są pod uwagę produkcja⁶ i zatrudnienie. Zmiany te są bowiem następstwem ograniczenia przede wszystkim produkcji i zatrudnienia w przedsiębiorstwach i dziedzinach gospodarki o przestarzałych technikach i technologiach wytwarzania. W wyniku tego zmniejsza się popyt na ich wyroby i usługi przy jednoczesnym przyspieszeniu tempa rozwoju w tych przedsiębiorstwach i dziedzinach gospodarki, których wzrost jest efektem stosowania nowoczesnych technik i technologii wytwarzania i zapotrzebowania na ich wyroby i usługi. Zatem w pierwszej kolejności analiza kierunków i tendencji zmian działalności gospodarczej podmiotów średniej wielkości w gospodarce polskiej została zbadana z wykorzystaniem liczby osób pracujących.

W 1998 r. w podmiotach średnich pracowało łącznie 1.416.633 osób, natomiast w 2007 r. liczba ta wzrosła do 1.546.563 osób. W latach 1998–2007 pod względem liczby osób pracujących zdecydowanie dominowały przedsiębiorstwa sekcji przetwórstwo przemysłowe (640.395 osób w 1998 r.). W 2011 r. liczba ta wynosiła 1.580.066 osób, z czego najwięcej, bo 653.004 osób było zatrudnionych także w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego.

W tab. 1 przedstawiono dynamikę zmian liczby osób pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób w latach 1998–2007 zgodnie z przyjętą przez GUS klasyfikacją PKD 2004, natomiast w tab. 2 analogiczne dane za lata 2007–2011 zgodnie z dokonanymi przez GUS zmianami i przyjętą klasyfikacją PKD 2007.

W 2007 r. w porównaniu do 1998 r. (tab. 1) wskaźnik dynamiki liczby osób pracujących ogółem w przedsiębiorstwach średniej wielkości wynosił 109,17%, co oznaczało wzrost liczby osób pracujących ogółem w przedsiębiorstwach tej klasy wielkości o +9,17%, tj. 129.910 osób. Wśród analizowanych sekcji działalności gospodarczej w latach 1998–2007 największym poziomem wskaźnika dynamiki liczby pracujących w 2007 r. w porównaniu do 1998 r. charakteryzowały się sekcje: hotele i restauracje (144,36%, wzrost liczby pracujących o 6.394), pośrednictwo finansowe (132,78%, wzrost o 1.450), transport, gospodarka magazynowa i łączność (131,70%, wzrost o 19.365) oraz obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (122,24%, wzrost o 29.483). Z kolei w podmiotach przetwórstwa przemysłowego wskaźnik ten był mniejszy (113,07%), jednak ze względu na dużą liczbę pracujących w tej sekcji działalności gospodarczej podmiotów średnich przyrost liczby osób pracujących był duży (wzrost o 83.710 osób).

⁶ Analizę kierunków i tendencji zmian przychodów ze sprzedaży, jako wielkości pochodnej od zrealizowanej (sprzedanej) produkcji przedstawiono w dalszej części opracowania.

Tabela 1

Dynamika liczby osób pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1998–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		77,91	89,42	90,13	89,24	96,34	95,94	102,91	101,25	
Rybołówstwo i rybactwo						96,00				
Górnictwo i kopalnictwo	108,35	98,03	94,77			93,66	89,55	109,56	108,56	95,34
Przetwórstwo przemysłowe	102,98	100,12	97,48	98,40	103,92	102,49	102,11	101,80	103,26	113,07
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	103,85	101,79	100,64			97,10	99,05	102,40	102,07	103,57
Budownictwo	103,63	96,85	83,76	88,01	87,83	96,72	103,25	108,00	108,63	76,13
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	104,13	98,25	93,88	98,55	102,26	101,98	103,62	102,69	108,92	114,38
Hotele i restauracje	93,86	103,78	102,60	99,05	95,18	109,20	110,92			144,36
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	102,05	99,85	96,45	106,38	108,41	103,29	101,05	101,36	109,84	131,70
Pośrednictwo finansowe	123,40	100,79	86,51	87,94	128,32	101,30	119,67	108,60	83,07	132,78
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	103,68	103,85	100,77	98,10	102,47	102,35	101,66	104,95	102,64	122,24
Edukacja										
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	45,04	129,64	164,83	103,07	123,74			103,12		
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	83,68	86,56	97,56	98,98	107,73	99,74	105,43	104,87	104,96	87,23
Ogółem	104,67	99,01	95,59	93,30	106,38	100,12	103,70	101,85	104,99	109,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 30 i nast.; 2001, s. 31 i nast.; 2002, s. 32 i nast.; 2003, s. 34 i nast.; 2004, s. 36 i nast.; 2005, s. 36 i nast.; 2006, s. 37 i nast.; 2007, s. 37 i nast.; 2008, s. 37 i nast.; 2009, s. 49 i nast.

Tabela 2

Dynamika liczby osób pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2007–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	88,83	94,22	98,34	94,77	78,00
Górnictwo i wydobywanie	101,35	103,84	93,62	105,66	104,12
Przetwórstwo przemysłowe	96,17	99,04	99,31	99,91	94,50
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	102,39	95,72	90,44	102,70	91,04
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	100,70	103,75	107,73	103,90	116,95
Budownictwo	106,80	101,03	99,13	96,32	103,03
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	102,35	102,28	98,29	94,85	97,60
Transport i gospodarka magazynowa	102,68	109,20	100,02	103,71	116,32
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	113,51	106,39	108,48	103,13	135,10
Informacja i komunikacja	115,77	102,99	99,39	98,27	116,46
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	112,61	127,33	113,41	116,98	190,23
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	99,55	101,21	97,90	101,30	99,92
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	105,23	104,92	97,14	103,19	110,66
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	111,94	103,99	94,05	106,08	116,14
Edukacja					
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	101,49	113,06	115,87	107,72	143,22
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	133,62	108,95	90,33	118,59	155,95
Pozostała działalność usługowa					
Ogółem	100,34	101,99	98,84	99,58	100,72

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 49 i nast.; 2010, s. 49 i nast.; 2011, s. 48 i nast.; 2012, s. 46 i nast.; 2013, s. 46 i nast.

W budownictwie wskaźnik dynamiki liczby pracujących w 2007 r. w porównaniu do 1998 r. wynosił 76,13%, w górnictwie i kopalnictwie 95,34%, a w pozostałej działalności usługowej, komunalnej, społecznej i indywidualnej 87,23%, co oznaczało, że w sekcjach tych odnotowano zmniejszenie liczby pracujących kolejno o –23,87% (46.986 pracujących), –4,66% (523 pracujących) i –12,77% (5.224 pracujących). Zmniejszenie o 16.814 liczby osób pracujących odnotowano także w sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (wskaźnik dynamiki w 2007 r. w porównaniu do 1999 r. wynosił 53,97%).

W 2011 r. w porównaniu do 2007 r. wskaźnik dynamiki liczby osób pracujących ogółem w podmiotach średnich wynosił 100,72%, co oznaczało wzrost liczby pracujących ogółem o +0,72%, tj. 11 313 osób (tab. 2). Najwyższy wskaźnik dynamiki w 2011 r. w porównaniu do 2007 r. odnotowano w sekcjach: działalność finansowa i ubezpieczeniowa (190,23%, wzrost o 5.873 pracujących), działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (155,95%, wzrost o 1.769) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (143,22%, wzrost o 9.650).

Zmniejszenie liczby osób pracujących w 2011 r. w porównaniu do 2007 r. charakteryzowane wskaźnikiem dynamiki mniejszym od 100 odnotowano w sekcjach: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (78,00% w 2011 r., zmniejszenie o 4.145 pracujących), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (91,04%, zmniejszenie o 2.113 pracujących), przetwórstwo przemysłowe (94,5%, zmniejszenie o 38.007 pracujących), handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (97,6%, zmniejszenie o 7.382 pracujących). Należy zauważyć, że w okresie obejmującym lata 2007–2011 zmniejszenie liczby pracujących odnotowano w sekcjach: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz przetwórstwie przemysłowym (tendencja spadkowa od 2007 r.).

3. DYNAMIKA ZMIAN WARTOŚCI ŚRODKÓW TRWAŁYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH ŚREDNICH W POLSCE W LATACH 1998–2011

Istotnym czynnikiem wytwórczym decydującym o dynamice i kierunkach rozwoju każdego przedsiębiorstwa są aktywa trwałe. W połączeniu z zasobami ludzkimi decydują o dynamice wzrostu i strukturze uzyskiwanych efektów z prowadzonej działalności gospodarczej.

W 1998 r. wartość środków trwałych ogółu przedsiębiorstw średniej wielkości wynosiła 113.718,10 mln zł, natomiast w 2007 r. 281.084,00 mln zł. W latach 1998–2007 pod względem wartości środków trwałych dominowały przedsiębiorstwa dwóch sekcji działalności gospodarczej, a mianowicie zajmujących się obsługą nieruchomości, wynajmem, nauką i usługami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej (52.135,03 mln zł w 1998 r.) oraz przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego (22.969,15 mln zł).

Tabela 3

Dynamika środków trwałych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1998–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		95,81	97,58	105,90	91,49	104,02	107,63	110,70	123,17	
Rybołówstwo i rybactwo						106,94				
Górnictwo i kopalnictwo	209,87	61,24	75,94			105,75	95,55	108,29	117,76	210,96
Przetwórstwo przemysłowe	126,68	114,42	115,05	106,72	106,21	108,74	103,99	111,76	114,42	273,35
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	137,43	110,77	121,77			139,24	111,27	98,93	228,69	803,37
Budownictwo	134,29	121,92	96,06	53,22	80,97	95,48	110,59	121,26	126,54	109,82
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	202,41	104,98	98,49	83,47	91,91	112,99	103,28	114,17	108,02	231,06
Hotele i restauracje	117,16	130,28	117,21	125,76	115,02	155,73	102,13			534,48
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	123,24	99,37	106,44	188,51	107,84	100,46	62,47	94,31	121,93	191,24
Pośrednictwo finansowe	179,22	101,51	75,38	79,39	154,71	114,89	108,65	132,56	134,09	373,79
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	107,78	107,02	104,77	103,48	104,59	102,50	105,67	106,81	120,23	181,93
Edukacja										
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	45,16	115,53	133,41	138,78	167,62			111,89		
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	94,73	124,28	113,36	106,45	112,58	117,71	114,92	121,13	100,01	262,09
Ogółem	130,53	108,28	104,88	93,12	114,40	108,45	103,22	107,67	129,87	247,18

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 46 i nast.; 2001, s. 46 i nast.; 2002, s. 46 i nast.; 2003, s. 48 i nast.; 2004, s. 48 i nast.; 2005, s. 48 i nast.; 2006, s. 50 i nast.; 2007, s. 50 i nast.; 2008, s. 50 i nast.; 2009, s. 62 i nast..

Tabela 4

Dynamika środków trwałych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2007–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	104,11	99,87	102,51	115,54	123,15
Górnictwo i wydobywanie	115,48	107,45	85,75	101,77	108,29
Przetwórstwo przemysłowe	103,79	111,13	107,35	106,25	131,55
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	39,88	91,36	84,65	131,72	40,63
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	115,99	119,53	121,20	107,35	180,38
Budownictwo	122,77	117,03	123,53	97,83	173,64
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	111,49	106,30	100,73	110,27	131,64
Transport i gospodarka magazynowa	126,23	99,17	107,89	112,49	151,92
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	98,69	128,73	107,13	117,81	160,35
Informacja i komunikacja	120,61	120,57	108,59	82,84	130,81
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	49,64	122,85	112,17	106,91	73,14
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	90,88	91,18	93,74	113,48	88,15
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	369,82	133,19	30,06	128,26	189,90
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	94,59	172,31	94,35	95,23	146,44
Edukacja					
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	96,03	169,78	120,34	129,37	253,81
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	194,50	133,09	95,51	128,71	318,22
Pozostała działalność usługowa					
Ogółem	92,90	109,88	96,99	109,13	108,04

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 62 i nast.; 2010, s. 62 i nast.; 2011, s. 60 i nast.; 2012, s. 58 i nast.; 2013, s. 58 i nast.

W latach 2007–2011 najwyższą wartość środków trwałych posiadały przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego (78.686,40 mln zł w 2011 r.) oraz działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości (54.413,45 mln zł).

W tab. 3 i 4 przedstawiono dynamikę zmian wartości środków trwałych w podmiotach średnich w latach 1998–2007 według klasyfikacji PKD 2004 (tab. 3) i w latach 2007–2011 według klasyfikacji PKD 2007 (tab. 4).

W 2007 r. w porównaniu do 1998 r. wskaźnik dynamiki wartości środków trwałych ogółem w przedsiębiorstwach średnich wynosił 247,18%. Przyrost wartości środków trwałych ogółem w analizowanej grupie przedsiębiorstw wynosił 167.365,90 mln zł (tab. 3). Wśród analizowanych sekcji działalności gospodarczej w latach 1998–2007 największy poziom wskaźnika dynamiki analizowanej wielkości ekonomicznej w okresie 1998–2007 charakteryzował sekcje: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (803,37%, wzrost o 42.873,65 mln zł), hotele i restauracje (534,48%, wzrost o 3.211,12 mln zł) oraz pośrednictwo finansowe (373,79%, wzrost o 10.976,38 mln zł). Znaczny przyrost wartości środków trwałych odnotowano także w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego (wskaźnik dynamiki 273,35% i 39.817,72 mln zł), oraz zajmujących się obsługą nieruchomości, wynajmem, nauką i usługami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej (181,93% i 42.712,90 mln zł).

Najmniejszy wskaźnik dynamiki zmian wartości środków trwałych odnotowano w budownictwie (109,82%, przyrost wartości o 708,95 mln zł). W żadnej sekcji działalności gospodarczej podmiotów średniej wielkości w latach 1998–2007 nie odnotowano zmniejszenia wartości analizowanej wielkości ekonomicznej.

Dynamika zmian wartości środków trwałych ogółem w przedsiębiorstwach średniej wielkości w okresie 2007–2011 wynosiła 108,04% (tab. 4). Największa dynamika wartości środków trwałych charakteryzowała stan majątkowy przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją (318,22%, przyrost wartości o 1.052,83 mln zł) oraz opiekę zdrowotną i pomoc społeczną (253,81%, 1.689,37 mln zł). Znaczny przyrost wartości środków trwałych odnotowano też w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego (18.871,42 mln zł).

Zmniejszenie analizowanej wartości w okresie 2008–2011 r. miało miejsce w przedsiębiorstwach sekcji: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (wskaźnik dynamiki 40,63%, zmniejszenie wartości o 24.318,79 mln zł), działalność finansowa i ubezpieczeniowa (wskaźnik dynamiki 73,14% i zmniejszenie wartości o 9.131,37 mln zł), działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (88,15% i 7.315,55 mln zł).

4. DYNAMIKA ZMIAN WARTOŚCI NAKŁADÓW INWESTYCYJNYCH W PRZEDSIĘBIORSTWACH ŚREDNICH W POLSCE W LATACH 1998–2011

Nakłady inwestycyjne są ponoszone na nabycie (w tym zakup), wytworzenie dla własnych potrzeb środków trwałych, na środki trwałe w budowie, ulepszenie własnych środków, ulepszenie w obcych środkach trwałych oraz inne nakłady związane z budową środków trwałych. Decydują one o liczbie miejsc pracy i stopniu ich wyposażenia technicznego, a także determinują rozwój przedsiębiorstwa. Efektem ponoszonych nakładów inwestycyjnych są zmiany wielkości i struktury zatrudnienia oraz wielkości i struktury wytwarzanych wyrobów i usług. Analizując kierunki i tendencje zmian dynamiki wartości nakładów inwestycyjnych zauważalne różnice w poszczególnych sekcjach działalności gospodarczej PKD umożliwiają wskazanie tych rodzajów działalności gospodarczej, które inwestowały najwięcej. Analiza ta pozwala więc na wskazanie preferowanych kierunków inwestowania w działalności gospodarczej.

W 1998 r. wartość nakładów inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw średnich wynosiła 17.952,15 mln zł, natomiast w 2007 r. 32.546,71 mln zł. W 2011 r. wartość nakładów inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw średniej wielkości wynosiła 30.364,48 mln zł. W latach 2007–2011 podobnie jak w latach poprzednich najwięcej inwestowały przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego (10.044,82 mln zł), a najmniej sekcji: edukacja (9,15 mln zł w 2009 r.) oraz działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (70,13 mln zł w 2011 r.).

Dynamikę zmian wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach średnich w latach 1998–2007 według klasyfikacji PKD 2004 przedstawia tab. 5, natomiast w latach 2007–2011 według klasyfikacji PKD 2007 tab. 6.

W okresie 1998–2007 wskaźnik dynamiki wartości nakładów inwestycyjnych ogółem w średnich przedsiębiorstwach wynosił 181,30%. Oznaczało to wzrost wartości nakładów inwestycyjnych ogółem w przedsiębiorstwach tej klasy wielkości o +81,30%, tj. o 14.594,56 mln zł (tab. 5). W latach 1998–2007 największa dynamika analizowanej wielkości ekonomicznej charakteryzującej rozwój działalności gospodarczej przedsiębiorstw zatrudniających od 50–249 osób wystąpiła w podmiotach ochrony zdrowia i opieki społecznej (521,31%, przyrost wartości o 162,33 mln zł) oraz podmiotach zajmujących się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, wodę (485,13%, przyrost o 1.594,70 mln zł). Znaczny wzrost wartości nakładów inwestycyjnych w 2007 r. w porównaniu do ich wartości w 1998 r. odnotowano także w podmiotach przetwórstwa przemysłowego (228,14%, przyrost o 6.461,06 mln zł).

Zmniejszenie analizowanej wartości odnotowano w sekcji budownictwo (wskaźnik dynamiki wynosił 69,58%, zmniejszenie wartości nakładów inwestycyjnych o 802,13 mln zł).

Tabela 5

Dynamika nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1998–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		94,91	109,26	100,14	113,90	116,25	108,48	108,99	117,38	
Rybołówstwo i rybactwo						77,56				
Górnictwo i kopalnictwo	82,41	63,40	61,75			139,91	103,12	132,79	153,24	125,44
Przetwórstwo przemysłowe	124,49	98,80	78,59	110,67	124,19	127,43	95,87	115,60	121,60	228,14
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	163,53	123,12	108,05			101,30	115,95	106,15	120,28	485,13
Budownictwo	109,64	70,97	48,39	83,42	74,83	109,19	132,41	136,11	150,44	69,58
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	116,61	91,29	73,01	85,35	112,02	136,44	121,58	87,82	128,09	138,67
Hotele i restauracje	171,65	90,65	82,50	86,81	177,61	92,99	60,87			255,54
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	71,61	97,99	74,31	118,14	92,36	190,17	71,07	125,12	120,53	115,96
Pośrednictwo finansowe	208,55	78,03	58,81	59,72	55,48	97,36	174,46	350,57	112,90	213,13
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	131,40	137,46	71,62	106,18	54,45	110,29	116,80	139,91	157,13	211,79
Edukacja										
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	64,73	132,36	99,45	237,07	121,82			112,66	170,42	521,31
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	84,35	95,85	184,07	63,91	91,63	174,70	165,42	60,83	155,12	237,60
Ogółem	125,33	96,48	73,25	90,93	106,88	125,54	107,11	120,90	129,55	181,30

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 36 i nast.; 2001, s. 36 i nast.; 2002, s. 38 i nast.; 2003, s. 38 i nast.; 2004, s. 40 i nast.; 2005, s. 40 i nast.; 2006, s. 42 i nast.; 2007, s. 42 i nast.; 2008, s. 42 i nast.; 2009, s. 54 i nast.

Tabela 6

Dynamika nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2007–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	117,60	55,22	124,51	140,95	113,97
Górnictwo i wydobywanie	100,41	82,08	104,11	96,24	82,59
Przetwórstwo przemysłowe	98,68	81,93	93,57	119,87	90,67
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	98,18	52,07	110,19	173,03	97,47
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	127,84	173,88	103,47	77,98	179,36
Budownictwo	88,60	88,13	121,18	108,11	102,30
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	109,81	86,61	90,26	102,64	88,11
Transport i gospodarka magazynowa	98,03	95,65	101,26	118,59	112,60
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	173,50	82,00	169,30	89,81	216,33
Informacja i komunikacja	151,07	80,28	121,57	87,24	128,63
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	30,72	52,99	166,59	184,89	50,14
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	81,15	117,85	88,70	80,43	68,22
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	65,44	176,70	57,53	118,11	78,57
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	52,30	99,69	117,63	163,61	100,34
Edukacja					
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	90,73	124,28	122,95	144,72	200,63
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	158,49	128,30	37,18	116,30	87,93
Pozostała działalność usługowa	115,42	54,74			
Ogółem	90,77	91,01	100,12	112,80	93,29

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 54 i nast.; 2010, s. 55 i nast.; 2011, s. 54 i nast.; 2012, s. 52 i nast.; 2013, s. 52 i nast.

W okresie 2007–2011 wskaźnik dynamiki wartości nakładów inwestycyjnych ogółem w przedsiębiorstwach średniej wielkości wynosił 93,29%. Wartość nakładów inwestycyjnych zmalała o 2.183,51 mln zł (tab. 6).

Dynamika nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach prowadzących działalność gospodarczą związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi wynosiła 216,33% (przyrost wartości o 237,75 mln zł), opieką zdrowotną i pomocą społeczną 200,63% (przyrost wartości o 250,60 mln zł), dostawą wody, gospodarowaniem ściekami i odpadami oraz działalnością związaną z rekultywacją 179,36% (przyrost wartości o 1.107,02 mln zł).

W okresie 2007–2011 wartość nakładów inwestycyjnych zmalała w 8 sekcjach działalności gospodarczej średnich przedsiębiorstw, a w szczególności w: działalności finansowej i ubezpieczeniowej; działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości oraz w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej.

5. DYNAMIKA ZMIAN WARTOŚCI PRZYCHODÓW ZE SPRZEDAŻY W PRZEDSIĘBIORSTWACH ŚREDNICH W POLSCE W LATACH 1998–2011

Wraz ze zmianami wielkości i struktury zatrudnienia współwystępują zmiany uzyskiwanych efektów z całokształtu działalności w postaci przychodów ze sprzedaży. Analizując kierunki i tendencje zmian wielkości dynamiki wartości przychodów ze sprzedaży zauważyć można różnice w poszczególnych sekcjach działalności gospodarczej PKD. Wskaźniki dynamiki umożliwiają wskazanie tych rodzajów działalności gospodarczej, które osiągają najwyższe i rosnące wartości przychodów ze sprzedaży.

W 1998 r. wartość przychodów ze sprzedaży w badanych przedsiębiorstwach średniej wielkości wynosiła 122.429,40 mln zł, natomiast w 2007 r. 310.211,20 mln zł. W okresie tym najwyższa wartość przychodów ze sprzedaży została osiągnięta w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego (62.315,39 mln zł w 1998 r. i 164.405,50 mln zł w 2007 r.). W 2011 r. wartość przychodów ze sprzedaży ogółem przedsiębiorstw średniej wielkości wynosiła 393.552,12 mln zł, z czego najwyższą wartość odnotowano w sekcji przetwórstwo przemysłowe (194.564,25 mln zł w 2011 r.).

Dynamikę zmian wartości przychodów ze sprzedaży w średnich przedsiębiorstwach w latach 1998–2007 według klasyfikacji PKD 2004 charakteryzują wyniki obliczeń zamieszczone w tab. 7, natomiast w latach 2007–2011 według klasyfikacji PKD 2007 w tab. 8.

W 2007 r. w porównaniu do 1998 r. wskaźnik dynamiki wartości przychodów ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach średnich wynosił 253,38%. Oznaczało to wzrost wartości przychodów ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach tej klasy wielkości o +153,38%, tj. o 187.781,80 mln zł (tab. 7).

Tabela 7

Dynamika przychodów ze sprzedaży w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1998–2007 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/1998=100
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo		107,16	97,66	95,18	89,88	107,28	98,91	108,45	122,20	
Rybołówstwo i rybactwo						92,53				
Górnictwo i kopalnictwo	157,07	92,54	88,77			110,31	88,46	122,90	134,54	254,68
Przetwórstwo przemysłowe	117,69	118,54	107,09	104,94	115,88	116,18	101,23	109,22	113,05	263,83
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	134,21	119,25	126,78			172,07	96,25	110,34	122,22	461,66
Budownictwo	121,98	107,86	91,74	87,10	91,55	112,27	113,99	125,49	123,26	190,54
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	127,23	110,79	98,41	105,06	105,29	108,91	116,32	112,43	112,07	244,91
Hotele i restauracje	112,87	120,82	105,39	106,81	112,57	131,16	110,44			385,70
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	106,12	120,22	106,61	126,00	129,45	112,62	102,08	111,35	124,72	354,15
Posrednictwo finansowe	156,90	77,46	89,16	49,83	137,59	120,41	112,34	139,39	99,38	139,20
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	129,71	114,09	105,42	92,10	113,29	106,89	104,62	115,51	109,58	230,39
Edukacja										
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	73,81	155,54	144,33	114,45	139,64			113,94		
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	87,52	105,59	105,54	100,67	118,46	113,52	119,52	106,32	107,09	179,68
Ogółem	122,29	114,15	103,98	95,80	117,93	115,11	104,37	111,83	115,00	253,38

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000, s. 36 i nast.; 2001, s. 36 i nast.; 2002, s. 36 i nast.; 2003, s. 36 i nast.; 2004, s. 36 i nast.; 2005, s. 38 i nast.; 2006, s. 40 i nast.; 2007, s. 40 i nast.; 2008, s. 40 i nast.; 2009, s. 52 i nast.

Tabela 8

Dynamika przychodów ze sprzedaży w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2007) w Polsce w latach 2007–2011 (w %, rok poprzedni = 100)

Sekcje	2008	2009	2010	2011	2011/2007=100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	91,42	100,71	110,42	110,07	111,90
Górnictwo i wydobywanie	106,12	101,45	105,22	123,42	139,80
Przetwórstwo przemysłowe	99,40	100,44	107,37	114,92	123,19
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	45,93	102,58	114,59	98,50	53,17
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	115,41	98,72	118,46	114,56	154,63
Budownictwo	124,51	97,59	97,24	112,03	132,37
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	114,93	107,45	102,23	97,31	122,85
Transport i gospodarka magazynowa	102,24	111,14	105,49	118,43	141,95
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	110,21	111,06	107,09	119,00	155,98
Informacja i komunikacja	119,89	97,35	105,45	97,27	119,71
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	98,16	114,29	122,18	107,05	146,73
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	106,85	106,03	107,25	109,35	132,86
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	119,59	97,95	107,02	101,61	127,37
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	135,10	102,69	105,19	124,17	181,22
Edukacja					
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	113,98	134,00	118,71	111,32	201,83
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	175,75	122,33	64,81	168,11	234,24
Pozostała działalność usługowa					
Ogółem	104,81	101,90	105,13	112,26	126,05

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych w: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2009, s. 52 i nast.; 2010, s. 53 i nast.; 2011, s. 52 i nast.; 2012, s. 50 i nast.; 2013, s. 50 i nast.

Wśród analizowanych sekcji działalności gospodarczej w latach 1998–2007 największym poziomem wskaźnika dynamiki analizowanej wartości w 2007 r. w porównaniu do 1998 r. charakteryzowały się sekcje: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (461,66%, przyrost wartości o 12.421,82 mln zł), hotele i restauracje (385,70%, przyrost wartości o 1.431,61 mln zł), transport, gospodarka magazynowa i łączność (354,15%, przyrost wartości o 15.369,79 mln zł). Znaczny wzrost wartości przychodów ze sprzedaży w 2007 r. w porównaniu do 1998 r. odnotowano także w sekcji przetwórstwo przemysłowe (263,83%, przyrost wartości przychodów ze sprzedaży o 102.090,11 mln zł).

W latach 2007–2011 wskaźnik dynamiki zmian wartości przychodów ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach średniej wielkości wynosił 126,05%, a więc wartość ta uległa zwiększeniu o 81.341,07 mln zł (tabela 8).

Najwyższy poziom wskaźnika dynamiki w 2011 r. w porównaniu do 2007 r. odnotowano w sekcjach: działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (234,24%, przyrost wartości o 2.097,02 mln zł), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (201,83%, przyrost o 2.029,65 mln zł), działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (181,22% i przyrost o 5.117,60 mln zł).

Znaczący wzrost wartości przychodów ze sprzedaży w 2011 r. w porównaniu do 2007 r. odnotowano w przetwórstwie przemysłowym (123,19%, przyrost o 36.622,59 mln zł) oraz w budownictwie (132,37%, przyrost o 13.936,99 mln zł).

Przychody ze sprzedaży w latach 2007–2011 zmalały w przedsiębiorstwach sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (wskaźnik dynamiki 53,17%, a zmniejszenie ich wartości 6.308,67 mln zł).

6. PODSUMOWANIE

W latach 1998–2011 dynamika o podstawie zmiennej analizowanych wielkości ekonomicznych charakteryzujących ilościowy rozwój średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej wskazuje na zmniejszenie liczby osób pracujących w podmiotach tej klasy wielkości w okresie 2000–2002 oraz 2010–2011, środków trwałych w 2002 r., 2008 r. i 2010 r., nakładów inwestycyjnych w okresie 2000–2002 oraz 2008–2009 i przychodów ze sprzedaży w 2002 r.

Pomimo tego, że intensywność zmian analizowanych wielkości ekonomicznych przedsiębiorstw zatrudniających 50–249 osób była różna (rys. 1) należy wskazać, że wszystkie analizowane wielkości ekonomiczne wzrosły (wskaźnik dynamiki w 2011 r. w porównaniu do 1998 r. wynosił kolejno dla: liczby pracujących 111,54%, środków trwałych 268,08%, nakładów inwestycyjnych 169,14% i przychodów ze sprzedaży 321,45%).

Rys. 1. Dynamika liczby osób pracujących, środków trwałych, nakładów inwestycyjnych oraz przychodów ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach zatrudniających od 50 do 249 osób według sekcji (PKD 2004) w Polsce w latach 1998–2007 (w %, rok poprzedni = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych w tab. 1–8.

Analizując intensywność i kierunki zmian wielkości ekonomicznych poszczególnych sekcji działalności gospodarczej podmiotów średniej klasy wielkości można wskazać te rodzaje działalności, które wykazywały tendencje rozwojowe charakteryzowane ilościowym wzrostem przyjętych miar stopnia rozwoju.

Biorąc zatem pod uwagę liczbę osób pracujących, ich wzrost z okresu na okres występował w przedsiębiorstwach sekcji przetwórstwa przemysłowego (w latach 1999–2000 i 2003–2007), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (2000–2011), a także transportu i gospodarki magazynowej (2002–2011) oraz działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości (1999–2001, 2003–2007, 2009 i 2011). W przypadku wartości środków trwałych ich systematyczny przyrost w analizowanym okresie obserwowano w przedsiębiorstwach sekcji przetwórstwa przemysłowego (1999–2011), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (2000–2011), a także hoteli i restauracji (1999–2005) i działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią (2009–2011), obsługi nieruchomości, wynajmu, nauki i usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (1999–2007). Względnie systematyczny przyrost nakładów inwestycyjnych występował w przedsiębiorstwach sekcji: opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (2002–2007, 2009–2011), rolnictwa, łowiectwa i leśnictwa (2001–2008, 2010–2011), a także wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę (1999–2007, 2010–2011). W końcu analizując uzyskiwane efekty z całokształtu działalności gospodarczej w postaci przychodów ze sprzedaży względnie stały ich przyrost z okresu na okres można zauważyć w przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego (1999–2011), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (2000–2011) i dodatkowo w przedsiębiorstwach prowadzących działalność gospodar-

czą zaliczaną do sekcji: hotele i restauracje (1999–2005) i działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią (2008–2011), transport i gospodarka magazynowa (1999–2011), działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (1999–2001, 2003–2011).

Zidentyfikowane kierunki inwestowania w latach 1998–2011 w poszczególnych sekcjach działalności gospodarczej przedsiębiorstw średniej wielkości mogą sprzyjać unowocześnieniu tych sekcji, a także mogą sprzyjać w tworzeniu i zwiększaniu liczby nowych miejsc pracy. Jednak przeznaczenie nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw średnich w Polsce w analizowanym okresie nie były trwale ukierunkowane o czym świadczy zmienna dynamika nakładów inwestycyjnych o podstawie ruchomej. Względnie stały kierunek ponoszenia coraz większych nakładów inwestycyjnych, zwiększania środków trwałych i liczby osób pracujących przy jednoczesnym wzroście przychodów ze sprzedaży w porównaniu do okresu poprzedniego można zaobserwować w analizowanych latach przedsiębiorstw średniej wielkości jedynie w podmiotach przetwórstwa przemysłowego oraz ochrony zdrowia i opieki społecznej (1998–2007) i opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (2007–2011).

Podsumowując należy też podkreślić, że artykuł nie wyczerpuje tematu, jak też nie prezentuje w pełni wyników analizy i oceny, a także analitycznych przekrojów stanowiąc prezentację jedynie części wyników prowadzonych badań.

BIBLIOGRAFIA

- Chomątowski S., *Dekoncentracja działalności gospodarczej przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Restrukturyzacja w obliczu nowych wyzwań gospodarczych. Zarządzanie, strategia, analiza*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2010.
- Chomątowski S. (red.), *Dynamika i kierunki zmian wielkości i struktury sektora przedsiębiorstw w Polsce w latach 1990–2005*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.
- Chomątowski S., Kolegowicz K., *Zmiany stopnia koncentracji działalności gospodarczej małych, średnich oraz dużych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2010*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Dylematy współczesnych przedsiębiorstw w procesie restrukturyzacji. Dywersyfikacja, integracja, rozwój*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2011.
- Chomątowski S., *Zmiany wielkości ekonomicznych charakteryzujących i kształtujących strukturę i stopień wykorzystania potencjału gospodarczego po 1990 roku*, [w:] A. Jaki, J. Kaczmarek, T. Rojek (red.), *Restrukturyzacja – Teoria i praktyka w obliczu nowych wyzwań*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2011.
- Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa 2000–2013.
- Haus B., *Koncentracja i dekoncentracja działalności gospodarczej*, [w:] *Nowe kierunki w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Integracja i dezintegracja*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 928, Wrocław 2002.
- Karpiński A., Paradysz S., Ziemecki J., *Zmiany struktury gospodarki polskiej do roku 2010. Polska na tle Unii Europejskiej*, Elipsa, Warszawa 1999.

- Karpiński A., *Restrukturyzacja gospodarki w Polsce i na świecie*, PWE, Warszawa 1986.
- Kolegowiec K., Szymła W., *Kierunki rozwoju działalności gospodarczej 500 największych przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] J. Pyka (red.), *Nowoczesność przemysłu usług. Współczesne wyzwania i uwarunkowania rozwoju przemysłu i usług*, TNOiK O/Katowice, Katowice 2010.
- Kolegowiec K., *Zmiany poziomu koncentracji działalności gospodarczej największych przedsiębiorstw w Polsce w latach 1998–2008*, [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Restrukturyzacja w obliczu nowych wyzwań gospodarczych. Zarządzanie, strategia, analiza*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2010.
- Krzemiński P., *Zmiany liczby i struktury jednostek gospodarczych w Polsce w latach 1991–2007*, [w:] *Prace z zakresu ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw*, ZN UEK, Nr 836, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2010.
- Krzemiński P., *Zmiany liczby podmiotów i nakładów inwestycyjnych z uwzględnieniem struktury własnościowej w ochronie zdrowia i opiece społecznej w Polsce w latach 1995–2005*, [w:] J. Duraj (red.), *Przedsiębiorstwo na rynku kapitałowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.
- Krzemiński P., *Zmiany poziomu koncentracji działalności usługowej w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej w Polsce w latach 2001–2007*, [w:] A. Jaki, J. Kaczmarek, T. Rojek (red.), *Restrukturyzacja – Teoria i praktyka w obliczu nowych wyzwań*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie – Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2011.
- Machaczka J., *Zarządzanie rozwojem organizacji. Czynniki, modele, strategia, diagnoza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 1998.
- Pierścionek Z., *Strategie rozwoju firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Stabryła A., *Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Kraków 2000.
- Starczewska-Krzysztošek M., *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Biuro Analiz Sejmowych, Indos, Warszawa 2008, nr 4.

Paweł Krzemiński

THE DYNAMIC AND THE DIRECTION OF CHANGES IN POLISH MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN 1998–2011

The subjective and objective structure of Polish economy in its various branches, as well as the entities determining its development have undergone the privatization, restructuring and adjustment processes since 1990. However, relatively few studies focus on both business' structural changes and the direction of polish enterprises' development, including cross-sectional studies (class size, business types, ownerships forms, etc). Therefore, it is justified to carry out such research in hope, that the outcomes will create fundamentals for a better understanding of processes carried out during the economic system's transformation phase and a basis for evaluation of polish economy's structural development results. The assessment of structural transformation policy's goals accomplishment can be measured on the basis of current companies sizes and business activities. Firstly, the outcomes of such analysis are divided into individual components of the structure according to the ascending or descending trends. That is followed by the measurement and analysis of the intensity of structural changes. Designed methods aim at specifying not only the quantitative amount of changes in every individual element of the whole structure, but also in the level of transformation in studied objectives during analyzed periods. This paper presents the analysis of outcomes of changes in the medium-sized companies, ie. Employing

50–249 employees in 1998–2011, by the use of metrics, which express the production potential and characterize the expenditures incurred in order to increase the productivity. The indicators also present the effectiveness of the business activities according to their size. The changes in medium-sized enterprises are described with such measures, as the number of employees, the value of assets, the value of investments and the value of sales. On the basis of the analysis of volume changes, the directions and trends in the sizes of polish medium-sized companies during the analyzed period of time can be established.

Key words: medium enterprises, trends of development, number of employees, fixed assets, investment outlays, total revenue.